

Ontwikkelingsvolgmodel Zeer Jonge Kinderen

**Ontwikkelingslijnen
Wereldverkenning**

Inhoud

ZJK Wereldverkenning: Algemene omgevingsoriëntatie	3
ZJK Wereldverkenning: Tijdsoriëntatie	6
ZJK Wereldverkenning: Lichaamsoriëntatie	8
ZJK Wereldverkenning: Ruimtelijke oriëntatie	10

ZJK Wereldverkenning: Algemene omgevingsoriëntatie

KL	0		1		2		3	
Niveau	1	2	3	4	5	6	7	8

Reageert op prikkels uit de omgeving.

Reageert op bekende personen en situaties.

Verkent manipulerend de naaste omgeving.

Onderkent gevaar en is voorzichtig.

Kent de namen van naaste familieleden.

Gewoontevorming en weet wat mag en niet mag.

Kent de functies van verschillende gebouwen en kamers thuis.

Oriëntatie vanuit de eigen wereld en het eigen perspectief.

Basale ontwikkelingen:

globaal verkennend ..... meer gedetailleerde exploratie
 ouders geven structuur ..... zelf structuur in eigen wereld

Observaties:

Acties: verkennen, ordenen, zich eigen maken, ontdekken, uitproberen

Observatiewijzer:	<ul style="list-style-type: none"> ♦ initiatief: ♦ betrokkenheid: ♦ betekenisverlening: ♦ durf: ♦ grenzen accepteren: ♦ grenzen verkennen: ♦ 'naar binnen' gerichte oriëntatie: ♦ 'naar buiten' gerichte oriëntatie: ♦ inzicht in gevaar: ♦ uitbreiding leefwereld: ♦ ordening aanbrengen: 	<p>is gericht op handelen, onderneemt initiërend gedrag heeft actief, gericht, explorerend gedrag laat merken dat deze activiteit betekenisvol voor hem is; het doet het kind iets</p> <p>durft risico's te nemen accepteert dat niet alles mag/kan ontdekt hoever het kan gaan is gericht op de eigen wereld is gericht op de omringende wereld onderkent gevaarlijke situaties vergroot de eigen leefwereld creëert vaste punten die steunen en structuur geven</p>
--------------------------	--	---

Concrete omschrijvingen ontwikkelingsfasen:

Wendt zich naar, richt zich op de omgeving. Kijkt, luistert, grijpt. Pakt speelgoed. Stopt voorwerp in de mond.	Toont plezier, enthousiasme. Gaaf in op bekende personen en voorwerpen. Reageert op 'spelinitiatieven' van anderen.	Is nog globaal verkennend bezig. Gaaf zelf op onderzoek uit. Pakt in en uit.	Is voorzichtig met klimmen op de stoel en met de trap oplopen. Gaaf bij volwassene na of hij het wel of niet kan.	Wijst bij het noemen van een naam aan wie het is. Uitbreiding van het exploratiegebied (buiten, buurt, winkel).	Heeft zich bepaalde gewoonten eigen gemaakt bij eten, naar bed gaan, wassen. Handelt naar bekende regels.	Bijv. postkantoor, winkel, ziekenhuis. Bijv. keuken, slaapkamer, kamer.	Kent eigen voor- en achternaam. Zegt juiste leeftijd. Egocentrische beleving.
--	---	--	--	--	--	--	---

Beschrijving tussendoelen / indicatoren: Algemene omgevingsoriëntatie

<ul style="list-style-type: none"> ◆ Brengt voorwerpen naar de mond. ◆ Toont een duidelijk dag- en nachtritme. ◆ Komt tot vaste tijden van eten en slapen. ◆ Pakt speeltjes. ◆ Wendt zich naar de dingen om zich heen door te kijken, te luisteren, te grijpen. ◆ Draait zich om speeltje te pakken. 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Maakt onderscheid tussen vertrouwde en onbekende personen; bijv. slechts lachen naar de vertrouwde personen en hier veiligheid bij zoeken. ◆ Toont plezier in contact met de ander. ◆ Gaat in op initiatieven tot contact van bekende personen. ◆ Gaat in op speelinitiatieven door anderen. ◆ Gaat zelf op onderzoek uit; gericht naar dingen toe kruipen, lopen en pakken. ◆ Herkent namen van gezinsleden en direct betrokkenen en noemt op eenvoudige wijze de naam. ◆ Komt tot vaste tijden van eten, slapen, spelen. 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Is globaal verkennend bezig. ◆ Stopt voorwerpen ergens in en pakt ze weer uit. ◆ Wijst op verzoek, mensen, dieren en dingen aan in plaatjes. ◆ Kent namen van eigen gezinsleden en personen uit de directe omgeving en noemt deze op eenvoudige wijze. 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Klimt, klautert voorzichtig en loopt voorzichtig op de trap. ◆ Vraagt bevestiging en steun bij initiatieven, waarin het zich nog onzeker voelt. ◆ Benoemt voertuigen juist. ◆ Koppelt dierennamen aan de juiste geluiden. ◆ Gaat op vaste tijden slapen, wordt weer wakker, vraagt om eten of drinken, enz. 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Koppelt namen aan juiste personen. ◆ Kent namen van eigen gezinsleden en personen uit de eigen omgeving en roept hen aan. ◆ Kent functies van gebruiksvoorwerpen. ◆ Verkent en ontdekt de omgeving (buurt). ◆ Maakt zich eigen van een vaste volgorde van dagelijkse bezigheden: wassen, eten, spelen, naar buiten gaan, enz. 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Maakt zich bepaalde gewoonten eigen in dagelijks terugkerende situaties. ◆ Handelt naar regels en afspraken in bekende, regelmatig terugkerende situaties. ◆ Maakt eigen wil kenbaar wat betreft het eten, slapen, enz. 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Geeft functies van verschillende kamers in het eigen huis aan. ◆ Benoemt functies van gebouwen in de eigen woonomgeving. ◆ Vraagt naar dagelijkse terugkerende momenten en bezigheden om grip te krijgen op de structuur van de dag. 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Vertelt eigen voor- en achternaam. ◆ Geeft eigen leeftijd aan. ◆ Benoemt (ordent zelf) dagelijks terugkerende activiteiten of situaties in juiste volgorde.
--	--	---	---	---	---	--	---

ZJK Wereldverkenning: Tijdsoriëntatie

KL	0		1		2		3	
Niveau	1	2	3	4	5	6	7	8

Ritmiek in slapen en eten.

Komt in een dagelijks patroon.

Ritmiek in dag/nacht en morgen/middag/avond.

Basaal ritme (bioritme).

Ritmiek in dagelijkse bezigheden.

Geeft aan dat het wil afwijken van het ritme.

Vraagt naar vaste oriëntatiepunten.

Heeft een dagritme dat structuur geeft.

Basale ontwikkelingen:

tijd geordend door de volwassenen..... beleefde tijd
 onbewust eigen maken van dagritme.....kort tijdsperspectief

Observaties:

Acties: ordenen, (na)vragen, ervaren, controleren

Observatiewijzer:

- ♦ **initiatief:** is gericht op handelen, onderneemt initiërend gedrag
- ♦ **betrokkenheid:** heeft actief, gericht, explorerend gedrag
- ♦ **betekenisverlening:** laat merken dat deze activiteit betekenisvol voor hem is; het doet het kind iets
- ♦ **ordenen:** brengt zelf vaste punten aan
- ♦ **vraagt om zekerheid en voorspelbaarheid:** vraagt naar vaste oriëntatiepunten

Concrete omschrijvingen ontwikkelingsfasen:

Komt tot een 'vast' ritme bij eten en slapen.	Slapen, wakker zijn, eten, etc. wisselen elkaar af.	Dag-nacht, de dagdelen geven structuur en houvast.	Biologisch ritme: moe zijn, honger hebben. Houvast aan ritmische patronen: eten, naar bed gaan, etc.	Maakt zich de volgorde van dagelijkse activiteiten eigen: wakker worden, eten, spelen, etc.	Gaat niet naar bed, eet niet, etc.	'Wanneer moet ik naar bed?' 'Kan ik nog lang spelen?' 'Moet ik opruimen?'	Heeft houvast aan het dagritme: 'Nu moeten we eten.' 'Ik ga naar bed.' Vraagt waarom iets anders gaat dan gebruikelijk. Geeft de eigen leeftijd aan.
---	---	--	---	---	------------------------------------	---	---

Beschrijving tussendoelen / indicatoren: Tijdsoriëntatie

<ul style="list-style-type: none"> ◆ Komt tot vaste tijden van eten en slapen ◆ Toont een duidelijk dag- en nachtritme. 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Komt tot vaste tijden van eten, slapen, spelen 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Heeft een vast dag-nachtritme ◆ Gaat mee in bekende patronen van eten en spelen, naar buiten etc. 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Gaat op vaste tijden slapen, wordt weer wakker. ◆ Vraagt om eten of drinken, enz ◆ Herkent de routines 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Maakt zich eigen van een vaste volgorde van dagelijkse bezigheden: wassen, eten, spelen, naar buiten gaan, enz. 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Maakt zich bepaalde gewoonten eigen in dagelijks terugkerende situaties. ◆ Handelt naar regels en afspraken in bekende, regelmatig terugkerende situaties. ◆ Maakt eigen wil kenbaar wat betreft het eten, slapen, enz. 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Vraagt naar dagelijkse terugkerende momenten en bezigheden om grip te krijgen op de structuur van de dag. 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Benoemt (ordent zelf) dagelijks terugkerende activiteiten of situaties in juiste volgorde.
---	--	--	--	---	---	---	--

ZJK Wereldverkenning: Lichaamsoriëntatie

KL	0		1		2		3	
Niveau	1	2	3	4	5	6	7	8

Eerst reflex-
bewegingen.
**Gaat meer gericht
bewegen.**
“Speelt” met de
handen.
Trappelt.

**Lichaams-
ervaringen:**
‘speelt met handen
en voeten.’

**Doet manipu-
lerend**
ervaringen op
en ontdekt de
**functionaliteit
van
bewegingen.**

**Wijst enkele
lichaamsdelen**
op verzoek aan.

**Benoemt enkele
lichaamsdelen.**

**Imiteert
eenvoudige
lichaams-
houdingen.**

**Voelt
lichamelijke
gesteldheden
aan.**

**Wijst op verzoek
de belangrijkste
lichaamsdelen
aan.**

Basale ontwikkelingen:

manipuleren .....kennen van hoofdlichaamsdelen
lichaamsplan ..... basaal lichaamsbesef
reflexbeweging ..... gericht lichamelijk gebruik

Observaties:

Acties: verkennen, exploreren, herkennen, benoemen, aanwijzen, aanvoelen, uitproberen, lichamelijk ervaren

---

Observatiewijzer:

- ♦ **initiatief:** is gericht op handelen, onderneemt initiërend gedrag
  - ♦ **betrokkenheid:** heeft actief, gericht, explorerend gedrag
  - ♦ **betekenisverlening:** laat merken dat deze activiteit betekenisvol voor hem is; het doet het kind iets
  - ♦ **inzet:** doet er moeite voor
  - ♦ **gerichtheid:** stuurt het lichaam en heeft lichamelijke ervaringen
  - ♦ **durf:** durft risico's te nemen
  - ♦ **leert van herhaling:** maakt zich terugkerende bewegingen en ervaringen eigen
  - ♦ **plezier in bewegen:** geniet van lichamelijke ervaringen
  - ♦ **ordenen:** brengt 'vaste' punten aan
-

Concrete omschrijvingen ontwikkelingsfasen:

'Speelt' met de handjes en voetjes. Draait zich om iets te pakken. Uit lust- en onlustgevoelens.	Geniet van lichamelijke ervaringen: kietelen/kriebelen, knuffelen, kruipen, lopen, e.d. Stopt eigen tenen in de mond.	Gaat gericht pakken, draaien, leggen, etc.	Voet, hoofd, hand, arm.	Voet, hoofd, hand, arm, haren, ogen.	Handen in de lucht. Gespreide benen. Één stap vooruit.	Voelt aan wanneer het moe is of slaap krijgt. Voelt wanneer het naar de toilet moet.	Wijst aan; hoofd, mond, ogen, oren, hand, buik, rug, benen, armen en voeten.
--	---	--	-------------------------	--------------------------------------	--	--	--

Beschrijving tussendoelen / indicatoren: Lichaamsoriëntatie

<ul style="list-style-type: none"> ◆ Uit ongenoegen door te trappelen, te huilen of te dreinen. ◆ Brengt voorwerpen naar de mond. ◆ Kijkt naar de eigen handen. ◆ Speelt met eigen voeten. ◆ Wendt zich toe naar geluiden, licht en/of aanwezigen. ◆ Draait zich om een speeltje te pakken. 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Geniet van lichamelijke ervaringen als kietelen, knuffelen, enz. ◆ Speelt met handen en voeten, bijv. eigen tenen naar de mond brengen. ◆ Gaat zelf op onderzoek uit; kruipt gericht naar dingen toe, loopt en pakt. 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Draait gericht, pakt, tikt, manipuleert, enz. met voorwerpen. ◆ Exploreert actief de ruimte door kruipen, lopen, klimmen, klauteren en wegkruipen. 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Wijst lichaamsdelen aan, wanneer dit gevraagd wordt. 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Benoemt zelf enkele lichaamsdelen. 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Bootst eenvoudige lichaams-houdingen na. 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Voelt lichamelijke gesteldheid aan, bijv. gaan liggen als het moe is; vraagt drinken als het dorst heeft. Zegt dat het boos is. 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Wijst de lichaamsdelen aan. ◆ Benoemt belangrijkste lichaamsdelen.
---	--	---	--	--	--	---	---

ZJK Wereldverkenning: Ruimtelijke oriëntatie

KL	0		1		2		3	
Niveau	1	2	3	4	5	6	7	8

Verkent de omgeving luisterend, kijkend of grijpend.

Herkent de vertrouwde omgeving en richt zich van hieruit op de onbekende omgeving.

Verkent lichamen in de omgeving. Stapelt voorwerpen op elkaar.

Rangschikt blokken achter en op elkaar. Ruimteomsluiting in het platte vlak. **Gebruikt de ruimte om te rennen/te verstoppen.**

Weet waar bepaalde voorwerpen zijn (vaste plaatsen).

Beheerst de eenvoudige basale ruimtelijke begrippen. Bouwt eenvoudige bouwsels.

Bouwt 'open' bouwwerken (3-dimensionale ruimteomsluiting).

Beheerst basale ruimtelijke begrippen. Voert eenvoudige posities zelf uit.

Basale ontwikkelingen:

manipuleren .....beheerst basale ruimtelijke begrippen
 ordening door volwassenen ..... deels ordening door het kind zelf
 beweging verkennen ..... verkennen door kijken en benoemen

Observaties:

Acties: bewegen, manipuleren, stapelen, (na)bouwen, ordenen, construeren, verkennen

Observatiewijzer:

- ♦ **initiatief:** is gericht op handelen, onderneemt initiërend gedrag
- ♦ **betrokkenheid:** heeft actief, gericht, explorerend gedrag
- ♦ **betekenisverlening:** laat merken dat deze activiteit betekenisvol voor hem is; het doet het kind iets
- ♦ **ordenen:** brengt houvast, structuur aan
- ♦ **beklijven van aangeleerde begrippen:** houdt de begrippen vast en gebruikt ze
- ♦ **transfer naar andere situaties:** gebruikt het geleerde in andere situaties

Concrete omschrijvingen ontwikkelingsfasen:

Reageert op gezichten en geluiden.	Maakt onderscheid tussen de vertrouwde en de onbekende omgeving.	Verkent ruimte door klimmen, kloppen, wegkruipen, e.d. Pakt in en uit. Stapelt blokken, doosjes, etc.	Ordent blokjes in een globale vorm bijv. cirkel. Bouwt een toren van 5-6 blokken.	Boekjes in de kast. Kleren in de kast. Lepel in de keukenkast. Speelgoed in de doos.	In de doos. Op tafel. Bouwt een brug na. Bouwt een toren na.	Bouwt een huisje zonder dak. Maakt van Duplo/Lego open constructies.	Voor de stoel. Onder de tafel. Naast de kast. Achter de boom.
------------------------------------	--	---	---	--	--	--	---

Beschrijving tussendoelen / indicatoren: Ruimtelijke oriëntatie

<ul style="list-style-type: none"> ◆ Wendt zich toe naar geluiden, licht en/of aanwezig. 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Gaat zelf op onderzoek uit; kruipt gericht naar dingen toe, loopt en pakt. 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Draait gericht, pakt, tikt, manipuleert, enz. met voorwerpen. ◆ Exploreert actief de ruimte door kruipen, lopen, klimmen, klauteren en wegkruipen. ◆ Stapelt blokken, doosjes, enz. ◆ Wijst op verzoek mensen, dieren aan in plaatjes. 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Ordent en rangschikt materialen, bijv. blokken, poppetjes, dieren, etc. ◆ Bouwt een toren van 5 á 6 blokken. 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Zoekt voorwerpen op vaste plaatsen en brengt deze weer op de juiste plaats terug. ◆ Helpt mee met opruimen. 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Beheerst enkele basale ruimtelijke begrippen: in, op, onder, aan, uit. ◆ Bouwt eenvoudige bouwsels na zoals een toren, een trap, etc. 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Bouwt een open constructie, bijv. een huis zonder dak (wel 3-dimensionaal). 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Voert op verzoek opdrachten juist uit, waarbij basale ruimtelijke begrippen worden gebruikt, bijv. onder de tafel kruipen, naast de boom gaan staan, iets op de tafel zetten, enz.
---	--	---	---	--	--	---	--